



Ακροδεξιά, φασισμός και σύγχρονος καπιταλισμός

Ανατομία μιας άρρηκτης σχέσης

«Το Άουσβιτς είναι έξω από εμάς, αλλά
βρίσκεται τριγύρω μας, στον αέρα. Η
πανώλη πέρασε, αλλά η μόλυνση καιρο-
φυλακτεί ακόμη και θα ήταν ανόητο να το
αρνηθούμε».

Πρίμο Λέβι, *Εάν αυτό είναι ο άνθρωπος*

Η άνοδος της Ακροδεξιάς και νεοφασιστικών κομμάτων παγκοσμίως και η επιστροφή βαθιά συντηρητικών και αντιδραστικών ιδεολογικών ρευμάτων, όσο και αν υπερτονίζεται από την αστική σκέψη και τους μηχανισμούς του θεάματος, δεν παύει να αποτελεί μια πραγματικότητα. Είτε ως συμπληρωματική δύναμη στη στρατηγική του κεφαλαίου, είτε ως παράλληλο πολιτικό σχέδιο η σύγχρονη Ακροδεξιά και η φασιστική πτέρυγά της αποτελούν επισήμως τμήμα του πολιτικού εποικοδομήματος των δυτικών κοινωνιών.

Ακόμα και αν η σύγχρονη μορφή φασισμού έχει κοινά στοιχεία με τον κλασικό ιστορικό φασισμό, δεν αποτελεί επ' ουδενί την επανάληψή του. Με αυτή την έννοια, η κριτική μελέτη της σύγχρονης Ακροδεξιάς δεν μπορεί να εξαντλείται στην αναζήτηση ιστορικών αναλογιών.

Αντιθέτως, η επαναστατική σκέψη οφείλει να μελετήσει τα σύγχρονα χαρακτηριστικά του φασισμού: τη σχέση του με το κεφάλαιο και το βαθύ κράτος, τη σχέση συνέχειας και τομής με την αστική δημοκρατία, την ταξική σύνθεσή του, τα ταξικά συμφέροντα που εκπρο-

σωπεί πραγματικά και αυτά που φέρεται να εκπροσωπεί, τις μορφές της ιδεολογίας και της πρακτικής του.

Με αυτό τον τρόπο, η σύγχρονη κομμουνιστική σκέψη θα εξοπλιστεί θεωρητικά ώστε να φέρει σε πέρας την αμείλικτη αντιπαράθεση με την Ακροδεξιά και το φασισμό. Σε αυτό το πλαίσιο τα *Τετράδια Μαρξισμού* φιλοξενούν αφιέρωμα στην Ακροδεξιά και το φασισμό με έμφαση στην ταξική φύση τους, στη σχέση τους με πτυχές της κυρίαρχης ιδεολογίας και κρατικούς μηχανισμούς, αλλά και στις ομοιότητες και τις διαφορές τους με τον ιστορικό φασισμό του 20ού αιώνα.

Το αφιέρωμα ξεκινά με δύο άρθρα που σκιαγραφούν πτυχές του πολιτιστικού εποικοδομήματος του ιστορικού ναζισμού με στόχο την ανατομία των χαρακτηριστικών του βασικού υποδείγματος του φασισμού.

Το άρθρο του **Δ. Νικολούδη** πραγματεύεται τις θεωρητικές προϋποθέσεις της ναζιστικής παιδαγωγικής. Ο συγγραφέας τονίζει τη σημασία της χιτλερικής παιδαγωγικής και του προφανούς απάνθρωπου και ρατσιστικού περιεχομένου της, ως στοιχείου της ναζιστικής ιδεολογίας αλλά και ως τρόπου διαμόρφωσης του ανθρωπολογικού ναζιστικού τύπου: του πολεμιστή-Άριου.

Ο Νικολούδης αναλύει με σαφή τρόπο τις φιλοσοφικές και πολιτικές προϋποθέσεις της ναζιστικής παιδαγωγικής, αναδεικνύοντας έτσι τη σχέση συνεί-

ας και ασυνέχειας του ναζισμού με το γερμανικό πολιτικό και πολιτιστικό εποικοδόμημα εν γένει.

Ακολουθεί ένα κλασικό πλέον κείμενο του **Χ. Μαρκούζε (Marcuse)**, που αν και μελετά τη ναζιστική Γερμανία καταλήγει σε πολιτικά συμπεράσματα, χρήσιμα και διδακτικά και για την εποχή μας. Ο Μαρκούζε εξετάζει διάφορες κύριες πλευρές της ιδεολογίας των Ναζί, ως πτυχών του πολιτιστικού εποικοδομήματος. Το ερώτημα που, στην ουσία, θέτει, χωρίς ωστόσο να το διατυπώνει ρητά, αφορά τη σχέση ορθολογισμού-ανορθολογισμού στην πολιτιστική ιδεολογία (θρησκεία, λατρεία μηχανής) και πρακτική των Ναζί. Με άλλα λόγια, στο άρθρο εξετάζεται το συγκεκριμένο ζήτημα υπό το πρίσμα της βεμπεριανής ορθολογότητας, ενώ αναδεικνύονται οι διακριτές πτυχές του ναζισμού ως ιδεολογίας που ενοποιεί και μετασχηματίζει υπάρχοντα ιδεολογικά υποσύνολα και ταξικά συμφέροντα.

Στη συνέχεια στο άρθρο του **Δ. Παπαδάτου-Αναγνωστόπουλου**, επιχειρείται μια κριτική συσχέτιση της σύγχρονης Ακροδεξιάς και του φασιστικού φαινομένου με κυρίαρχες ιδεολογικές τάσεις της αστικής σκέψης (αναθεωρητισμός-αντιολοκληρωτισμός) τη μεταπολεμική περίοδο, με στόχο την ανάδειξη της ταξικής φύσης του φασισμού ως παράλληλης/συμπληρωματικής ταξικής στρατηγικής του κεφαλαίου.

Ο συγγραφέας καταγράφει με ουσιαστικό τρόπο τις ομοιότητες και τις διαφορές σύγχρονου και ιστορικού φασισμού, ενώ παρουσιάζει με συνοπτικό, κριτικό και μεστό τρόπο τη συζήτηση στους κόλπους του μαρξισμού για το φασιστικό φαινόμενο. Τέλος, αναδεικνύει τη χρησιμότητα μιας σύγχρονης μαρξιστικής θεωρίας του φασισμού που δεν θα παραγνωρίζει ούτε τις κρίσιμες διαφορές φασισμού-αστικής δημοκρατίας, ούτε και την ταξική/αντικομμουνιστική διάσταση του φασισμού.

Ο **Δ. Γρηγορόπουλος** συσχετίζει επίσης το φασισμό με την αστική στρατηγική, αναλύοντας με οξυδέρκεια τη συμβολή του ρεύματος του αναθεωρητισμού

στην απενοχοποίηση και την άνοδο του σύγχρονου φασισμού. Ο συγγραφέας συνδέει την άνοδο του φασισμού με τις οικονομικές και πολιτικές αλλαγές των τελευταίων δεκαετιών, την πολλαπλή ανεπάρκεια της Αριστεράς να προσφέρει πειστικές λύσεις, τη σταδιακή απώθηση της φρίκης του ναζισμού και του Β' Π.Π. και την συνειδητή παρακάραξη/αναθεώρηση της ιστορίας. Ο Γρηγορόπουλος ρητά διαχωρίζει την ακαδημαϊκή ελευθερία του ιστορικού ερευνητή να σταθεί κριτικά απέναντι στην «ιστορική αλήθεια» με την εργαλειακή αναθεώρηση αδιαμφισβήτητων ιστορικών γεγονότων με στόχο τη σχετικοποίηση των συνεπειών του φασισμού και την ανασυγκρότηση της μεταπολεμικής ακροδεξιάς.

Το αφιέρωμα συνεχίζεται με δύο μεταφράσεις κειμένων που μελετούν πτυχές της σύγχρονης Ακροδεξιάς του 21ου αιώνα: το φαινόμενο Τραμπ και την ανάδυση της γερμανικής Ακροδεξιάς (AFD). Κρίνουμε ότι, ανεξάρτητα από τις όποιες διαφωνίες που μπορεί να υπάρχουν στο πεδίο της πολιτικής ανάλυσης ή τον περιγραφικό χαρακτήρα τους, και τα δύο άρθρα συμβάλλουν στην απόπειρα χαρτογράφησης και μελέτης των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών της σύγχρονης Ακροδεξιάς.

Στο κείμενό του, ο **Ντ. Ράιλι (Riley)** προβαίνει σε μια συστηματική ανάλυση της κυβέρνησης Τραμπ σε επίπεδο ιδεολογίας και πρακτικής. Ο συγγραφέας στέκεται κριτικά απέναντι στη μηχανιστική αναζήτηση ιστορικών αναλογιών του Τραμπ με τον κλασικό φασισμό και αναλύει αρχικά τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του ιστορικού φασισμού/ναζισμού. Στη συνέχεια τοποθετεί την άνοδο του Τραμπ στο γεωπολιτικό, ιστορικό και κοινωνικό πλαίσιο της εποχής, συσχετίζοντας την ιδιοτυπία του τραμπισμού με τα υλικά συμφέροντα και την ιδεολογία των κοινωνικών τάξεων και με την ιμπεριαλιστική θέση των ΗΠΑ. Με αυτόν τον τρόπο, ο Ράιλι προσεγγίζει το «προνεωτερικό-πατριαρχικό» μοντέλο διοίκησης του Τραμπ όχι ως στοιχείο προσωπικής παρακμής, αλλά ως πολιτικό σχέδιο εκπροσώπησης των συμφερόντων της κυ-



ρίαρχης μερίδας του αμερικανικού κεφαλαίου και των κρατικών μηχανισμών σε συνθήκες παρακμής του ιμπεριαλιστικού ρόλου των ΗΠΑ.

Το κείμενο του **Σ. Φρίντριχ (Friedrich)** για το AFD μελετά τις υλικές και ιδεολογικές συνθήκες αναπαραγωγής της γερμανικής κοινωνίας ως το πλαίσιο ανάπτυξης της Ακροδεξιάς.

Το άρθρο δεν ακολουθεί τη κλασική μαρξιστική ανάλυση, ωστόσο αναδεικνύει την υλικότητα των ιδεολογικών υποσυνόλων και άρα την υλικότητα της πολιτικής/κομματικής έκφρασής τους. Το άρθρο δεν αναλύει τη σύγχρονη γερμανική κοινωνία μόνο από οικονομική και, κατά κάποιο τρόπο, ταξική σκοπιά, αλλά και από ιδεολογική, καθώς ένα μεγάλο μέρος του ασχολείται με τις ιδεολογικές αλλαγές που προκάλεσε στα μεσαία στρώματα, η μετανάστευση και η αλλαγή των ρόλων των φύλων.

Η πολυπαραγοντική διαλεκτική προσέγγιση στις μεταβολές της ταξικής διαστρωμάτωσης και ανάπτυξης συγκρουόμενων ταξικών συμφερόντων σε συνθήκες καπιταλιστικής κρίσης, καθώς και στο πεδίο της μεταμόρφωσης των κοινωνικών αξιών, παρέχουν τη βάση για γόνιμο προβληματισμό.

Το αφιέρωμα ολοκληρώνεται με το άρθρο του **Δ. Τζαρέλλα** για τη σχέση της

ιδεολογίας της αστυνομίας με το νεοναζισμό. Στο άρθρο αναλύονται τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της αστυνομίας και οι υλικοί, ιδεολογικοί και ιστορικοί λόγοι που συμβάλλουν στη συγκρότηση της ιδεολογίας της, καθώς και την οργανική συνάφεια αυτής της ιδεολογίας με την Ακροδεξιά και το (νεο)ναζισμό. Στη συνέχεια, αναλύεται η Χρυσή Αυγή ως νεοναζιστικό κόμμα-φορέας εκπροσώπησης της ιδεολογίας και της πρακτικής της αστυνομίας, καθώς και οι σχέσεις της αστυνομίας, ως μηχανισμού του σκληρού πυρήνα του κράτους, με το νεοναζιστικό μόρφωμα.

Η συμβολή σε μια σαρωτική αντιπαράθεση με την Ακροδεξιά και τον φασισμό, πάντα ως εναλλακτικών αστικών στρατηγικών και στο πεδίο της θεωρίας και των ιδεών, αποτελεί ρητό στόχο των *Τετραδίων Μαρξισμού* που δεν εξαντλείται προφανώς στο παρόν αφιέρωμα. Η άνοδος των ακροδεξιών δυνάμεων σε συνθήκες δομικής κρίσης οφείλει να εκληφθεί ως άμεσο σήμα κινδύνου που αντιχέει την προειδοποίηση του Λέβι: «Αυτό που συνέβη μπορεί να ξανα συμβεί». Μόνο ο συνδυασμός θεωρητικής και πρακτικής αντιφασιστικής πάλης ενταγμένης σε ένα εναλλακτικό πολιτικό/κοινωνικό σχέδιο μπορεί να εμποδίσει την επανάληψη της φρίκης. **Τ**